

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10845642>

## DUAL TA'LIMNING AN'ANAVIY TA'LIMDAN AFZALLIKLARI

**Siddiqova Sadoqat G'afforovna**

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa  
doktori

[sadoqats@mail.ru](mailto:sadoqats@mail.ru)

**Saidjonova Parvina Shuxratovna**

"City Sport Bukhara" MChJ menejeri, erkin tadqiqotchi

### ANNOTATSIYA

*Mazkur maqolada ta'lim muassasalari va korxonalarining hamkorligi, dual ta'limning an'anaviy ta'limdan afzalliklari, dual ta'limni ta'lim jarayoniga tatbiq etishda Germaniya tajribasi va yutuqlari, amaliyot dasturlari va amaliyot davomiyligining bitiruvchilar kasbiy malakasiga ta'siri kabi masalalar yoritib berilgan.*

**Tayanch iboralar:** *dual ta'lim, an'anaviy ta'lim, korxonalar, ish beruvchi, amaliyot rahbari, korxonalar faoliyati, amaliy ta'lim, ishlab chiqarish amaliyoti, ish beruvchi talablari, ta'lim dasturlari.*

### ABSTRACT

*This article covers issues such as the cooperation of educational institutions and enterprises, the advantages of dual education over traditional education, the German experience and achievements in the implementation of dual education in the educational process, the impact of internship programs and the duration of internship on the professional qualifications of graduates.*

**Key words:** *dual education, traditional education, enterprise, employer, practice manager, enterprise activity, practical education, production practice, employer requirements, educational programs.*

Davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoev boshchiligida o'tkazilgan videoselektor yig'ilishida professional ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish va Germaniya tajribasi

asosida dual ta'limni amaliyotga samarali joriy etish bo'yicha bir qator vazifalar belgilab berilgan edi.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni 15-moddasiga muvofiq, "Dual ta'lim" ta'lim olish shakllaridan biri sifatida kiritildi. Qonunga dual ta'lim bo'yicha alohida modda (17-modda) ham kiritilib, dual ta'limni tashkil etish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanishi ko'rsatib o'tildi.

Dual ta'lim talabalarning ta'lim muassasasida nazariy asoslarni o'tashini va ish joyida, ya'ni muayyan tashkilot (korxonada) haqiqiy muammolarni hal qilishda amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishini nazarda tutadi. Ushbu ta'lim modelini ishlab chiqish orqali Germaniya yosh kadrlar tayyorlashda muvaffaqiyatga erishdi.

Biz bilamizki, Germaniya o'zining ta'lim tizimiga dual ta'limni bir necha yillar oldin joriy qilgan. Germaniyada dual ta'lim rivojlanishining asosiy omili qonunchilikda dual ta'lim ishtirokchilarining (korxonada, o'quvchi, ta'lim muassasasi) vazifalari va majburiyatlari aniq belgilab qo'yilgan.

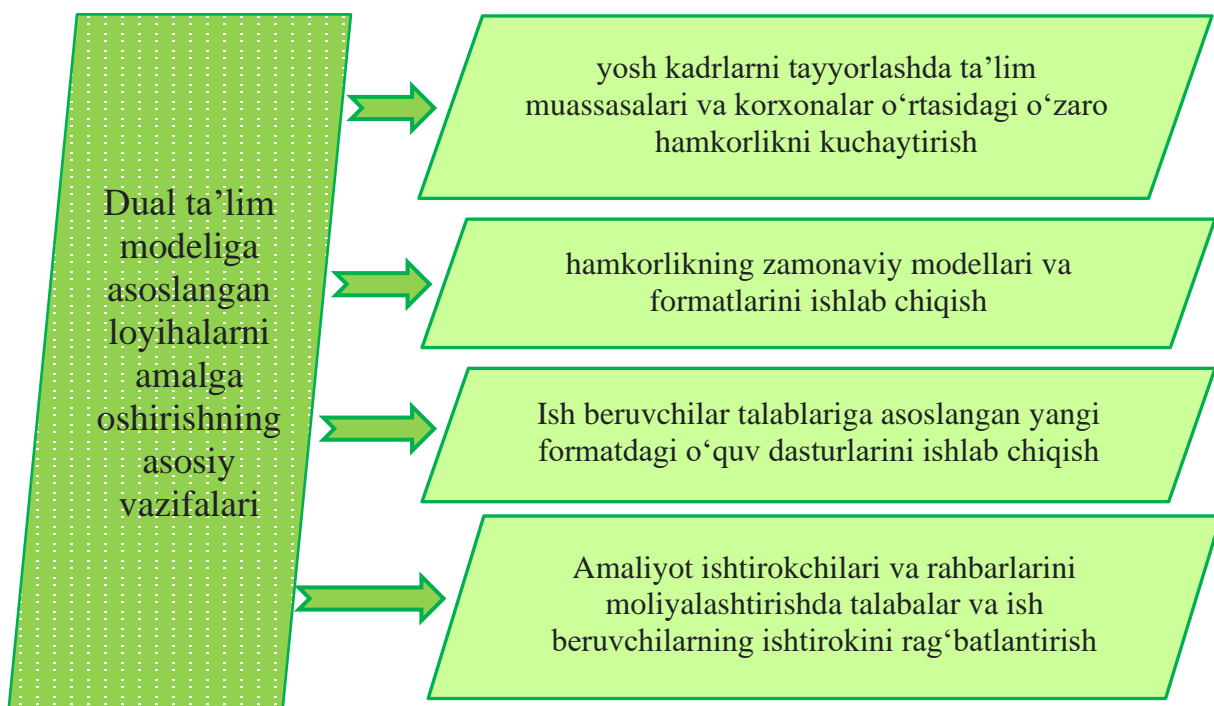
Bugungi kunda Germaniyada 1,4 million yoshlar dual ta'lim shaklida ta'lim olishadi. Germaniyada har yili 500 ming o'quvchi dual ta'limda ishtirok etish uchun korxonalar bilan shartnoma imzolashga erishadi va 74 foiz yoshlar o'qishni yakunlagandan so'ng ish beruvchi bilan mehnat shartnomasi imzolashga erishadi. Korxonada tomonidan o'quvchilarga malakali va maxsus sinovdan o'tgan hamda sertifikatga ega bo'lgan ustoz biriktiriladi.

Hattoki, yoshlarni kasbga yo'naltirish va kasblar to'g'risida tushunchaga ega bo'lishi uchun 7-sinfdan boshlab o'quvchilar korxonalarda yiliga 2-4 haftalik tanishuv (stajirovka) o'tashadi. Yoshlar o'zlari borgan korxonada va tashkilotlar faoliyati bilan tanishib, kasblar to'g'risida ma'lumotga ega bo'lgandan so'ng, o'zi qiziqish bildirgan kasb bo'yicha korxonada va tashkilotlar bilan shartnoma imzolaydi va dual ta'limda tahsil olish uchun ta'lim muassasasiga ushbu imzolangan shartnoma bilan hujjatlarini topshiradi.

2008-2012-yillardagi iqtisodiy inqirozdan Germaniya mamlakati kichik yo'qotishlar bilan chiqdi, bu ta'lim formatining samaradorligini tasdiqladi.

Germaniyaning muvaffaqiyatlarini kuzatgan holda, ko'plab davlatlar dual ta'lim tajribasini milliy xususiyatlarga moslashtirishga qaror qilishdi. Bugungi kunga qadar nemis modeli Ispaniya, Italiya, Xitoy, Gretsiya, Ruminiya va Janubiy Koreyada qo'llanilishini aytib o'tish mumkin.

Ushbu modeldan foydalanishning birinchi misollaridan biri Volkswagenda. 2010-yilda kompaniya mexatronika sohasida dual ta'lim dasturini yo'lga qo'ydi. Dasturning maqsadi qurilayotgan avtomobil zavodi uchun ishchilar va texnologlarni tayyorlash edi.



*1-rasm. Dual ta'lim amalga oshirishning asosiy vazifalari*

Dual ta'lim modeliga asoslangan loyihalarni amalga oshirishning asosiy vazifalari yosh kadrlarni tayyorlashda ta'lim muassasalari va korxonalar o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning zamonaviy modellari va formatlarini ishlab chiqish, yangi formatdagi o'quv dasturlarini ishlab chiqish, uni moliyalashtirishda ish beruvchilarning ishtirokini rag'batlantirishdan iborat edi.

Quyidagi jadvalda an'anaviy ta'limga nisbatan dual ta'limning aniq afzalliklarini solishtirib ko'rishimiz mumkin.

### 1-jadval.

#### *An'anaviy ta'limga nisbatan dual ta'limning afzalliklari*

Taqqoslash mezonlari	Dual ta'lim	An'anaviy ta'lim
Ta'limda afzallik (ustunlik) beriladi	Amaliyot (jami o'quv vaqtining 60%)	Nazariy (jami o'quv vaqtining 60%)
Ishlab chiqarish amaliyoti	o'quv vaqtining 75% ni egallaydi	O'quv vaqtining 40% gacha qamrab oladi
Ta'lim dasturi qanday tuzilgan	Ta'lim dasturi Davlat ta'lim standartiga, kasbiy standartlarga muvofiq tuzilgan va haqiqiy ish beruvchining ehtiyojlarini hisobga olgan holda tuzilgan	Ta'lim dasturi va o'quv rejasi Davlat ta'lim standartiga muvofiq tuzilgan
Ishlab chiqarish amaliyoti, ya'ni korxonalaridagi amaliyotlar	Ishlab chiqarish amaliyoti, ya'ni korxonalaridagi amaliyotlar haqiqiy ish sharoitida o'tadi, talaba haqiqiy ishlab chiqarish jarayonida ishtirok etib, muammolarni hal qiladi	Ishlab chiqarish amaliyoti rasmiyatchilikdir / potentsial ish beruvchilar talablariga javob bermaydi
Kompaniyaning korporativ madaniyati bilan tanishish	Sizga korxonaning haqiqiy korporativ madaniyati bilan tanishish imkonini beradi	Amaliyotning qisqa muddati tashkilotning korporativ madaniyatini tushunishga imkon bermaydi
O'qitish narxi	Ish beruvchi homiyligidagi ta'lim	Byudjet asosida
Kurs ishi	Kurs ishi, yakuniy malakaviy ishlar, individual loyihalar mavzulari hamkor korxonaning potentsial ehtiyojlariga qaratilgan	Kurs va diplom dissertatsiyalari ko'pincha amaliy ahamiyatga ega emas va rasmiyatchilikdir
Amaliyotga rahbarlik	Murabbiy faoliyati o'zaro manfaatli hamkorlik sifatida qaraladi va har ikki tomon tomonidan tartibga solinadi va rag'batlantiriladi	Amaliyotga rahbarlik ko'pincha juda rasmiylashtiriladi

Shunday qilib, dual ta'lim kompaniya (korxonalar)larning malakali xodimlarni o'qitish va tayyorlashda faol ishtirokini o'z ichiga oladi. Kompaniya (korxonalar)larning

dual ta'limda ishtirok etishi ijtimoiy mas'uliyatning elementidir, chunki bu yaxshi tayyorgarlikka ega bo'lgan mutaxassislar mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishga qodir.

Dual ta'limning turli ishtirokchilari qanday imtiyozlarga ega bo'lishadi?

Korxonalarda o'z talablariga to'liq javob beradigan malakali mutaxassislar mavjud. Ta'lim muassasalarining – bitiruvchilarning kafolatli bandligini ta'minlash, o'qituvchilar va bitiruvchilarning amaliyot o'tash imkoniyatlari, ijtimoiy sheriklik doirasidagi dasturlarni amalga oshirish imkoniyati etarli darajada emas.

Afzalliklar bilan bir qatorda dual ta'lim tizimining kamchiliklari ham mavjud:

- ✓ ta'lim muassasalari har doim ham korxonalar talab qiladigan o'quv materialini o'z vaqtida ta'minlay olmaydi;
- ✓ korxonalarining ish o'rinlari yo'qligi sababli cheklangan miqdordagi mutaxassislarni ishga olishni istamasligi;
- ✓ moliyaviy resurslarning etishmasligi tufayli tashkilot (korxonalar)larning birlashtirilgan amaliyot rahbarlariga dual ta'limni tashkil etish uchun mablag' to'lash imkoniyati chegaralangan.

Demak, aytish mumkinki, dual ta'limni tashkil etish ta'lim muassasalari va korxonalarining hamkorligi va birgalikdagi faoliyatini o'z ichiga oladi. Ta'lim muassasalarida bitiruvchilar korxonaning talab va ehtiyojlariga muvofiq tayyorlanishi kerak. Buning uchun esa, o'z navbatida, o'qituvchilarning korxonalar negizida malaka oshirish va qayta tayyorlashdan, stajirovkalardan o'tishi zaruratini tug'diradi.

Shunday qilib, o'qitishning dual shakli o'rta kasbiy ta'lim bo'yicha Davlat ta'lim standarti talablarining bajarilishini ta'minlaydigan nazariy tayyorgarlik darajasini saqlab qolgan holda o'quv jarayonining amaliy tarkibiy qismini sezilarli darajada mustahkamlash imkonini beradi va muammolarni hal qilishga yordam beradi hamda muayyan mehnat funksiyalarini bajarishga to'liq tayyor bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash muammosini hal qiladi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. Сиддикова, С. Г., & Юлдашев, Ш. С. (2014). Создание и использование электронных учебников. *ИННОВАЦИИ, КАЧЕСТВО И СЕРВИС В ТЕХНИКЕ И ТЕХНОЛОГИЯХ* (pp. 303-304).
2. Сиддикова, С. Г. (2015). АВТОМАТИЗАЦИЯ СИСТЕМ ЗАЩИТЫ ИНФОРМАЦИИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕТОДОВ ОПТИМИЗАЦИИ. *In Современные инструментальные системы, информационные технологии и инновации* (pp. 73-77).
3. Zebo, T. X., & E'zoza, E. (2023). *OLIIY TA'LIMDA TALABALAR BILAN OLIV BORILADIGAN O'QUV-METODIK VA MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. Innovations in Technology and Science Education*, 2(17), 489-496.
4. Sharifovna, T. Z., & Bakhriniso, T. (2020). Modernization of higher education by solving integration problems. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8(12 Part II), 44-49.
5. Sh, T. Z., & Kh, S. K. (2020). Innovative forms of education in Uzbekistan. *International journal of innovations in engineering research and technology. IJIERT*, 7(4), 258-261.
6. Тухтаева, З. Ш., & Искандарова, Г. Б. (2014). Пути осуществления межпредметной связи и преемственности. *Молодой ученый*, (8), 884-887.
7. Тухтаева, З. Ш. (2018). Олий таълимда ихтисослик ва мутахассислик фанлар узвийлиги ва интеграциясини таъминлаш муаммолари. *Касб-хунар таълим*, (4), 21.